

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

НАРОДОЗНАВСТВО

**Програма та методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації**

**Спеціальність
“Народна художня творчість”**

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

НАРОДОЗНАВСТВО

Програма та методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

НАРОДОЗНАВСТВО

Програма та методичні рекомендації
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 52 с.

Укладачі: **Л. В. Кухар, М. М. Марченко** – викладачі Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької

Рецензенти: **С. Я. Ольговський** – професор Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат історичних наук
С. Б. Пономаревський – доцент кафедри світової літератури та історії культури Ніжинського державного університету ім. М. В. Гоголя, кандидат філологічних наук
Н. І. Шаган – викладач-методист Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької

Редактор
Відповідальний
за випуск **Н. М. Рудик**
Т. Ф. Стронько

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 3,02. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”
21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;
Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81
E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв України, 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Народознавство – це сукупність основ наук про сучасне і минуле нашого народу. Це ціла система фундаментальних знань про конкретний народ, про особливості його побуту і трудову діяльність, національний характер, психологію, здобутки, а також родовід, систему виховання, рідний край і все, що пов'язане з ним.

Курс українського народознавства ставить перед собою завдання ознайомити студентів із виникненням і становленням українського народу, його звичаями, фольклором, народним мистецтвом, показати історичні корені духовної культури, ознайомити з основними галузями господарської діяльності, промислами та ремеслами краю, народними знаннями українців.

Основними принципами дисципліни “Народознавство” є народність, природовідповідність, науковість, системність, послідовність, активність, емоційність, врахування вікових індивідуальних особливостей студентів, їх самодіяльна творчість. Дисципліна “Народознавство” передбачає набуття знань, умінь, навичок дослідницької роботи, результатом якої може бути реферат, доповідь, виставка, виготовлена студентами наочність для активних форм навчання. Завдання і тематику такої роботи викладач визначає відповідно до етнографічних особливостей місцевості та художньої спеціалізації студентів. Ефективною формою практичних занять є також екскурсії, наукові дискусії, зустрічі з фольклорними колективами та народними фольклористами. Для поглибленого вивчення окремих тем рекомендується організувати факультативи, народознавчі гуртки, клуби, засідання круглого столу з проблем народознавства.

У результаті вивчення предмета студенти повинні оволодіти практичними вміннями та навичками у підготовці та проведенні народних свят і обрядів.

Опанувавши курс народознавства, студент повинен уміти застосовувати теоретичні знання у відповідності з регіональними особливостями, аналізувати їх, добирати ілюстративний матеріал, організувати та проводити дослідницьку роботу згідно з обраною спеціалізацією.

Враховуючи сучасний стан української культури, необхідність відродження її традицій, звичаїв та обрядів, повернення народові його національного багатства і на цьому підґрунті – формування інтелектуальної художньої самодіяльності, способів поведінки та виховання національної гідності, у програмі взято за основу різноманітні галузі життя народу: походження, етнічний склад, спосіб життя, матеріальну й духовну культуру, народний календар українців, що об'єднав у собі землеробський, язичницький та православний.

Програмою передбачено тематичний план із предмета, в якому загальна кількість годин 162 (на базі 11 кл). З них: 72 год. – теоретичні, 30 год. – практичні, 12 год. – індивідуальні; на самостійне вивчення – 48 годин. На базі 9-ти класів загальна кількість годин становить 162, з них: теоретичні – 22 години, практичні – 74 год., індивідуальні – 12 год., самостійне вивчення – 54 години.

Курс дисципліни “Народознавство” складається зі вступної частини та п'яти розділів. Вступна частина висвітлює завдання, зміст предмета, його зв'язок з іншими дисциплінами, необхідність вивчення даного курсу, його відродження, розвиток і перспективи.

Розділ I “Формування української народності та нації” знайомить студентів із генетичними коренями українського народу, міграційними процесами на її території, етнічним складом, географічним розміщенням народів України, а також історичними умовами формування української діаспори.

Розділ II “Народні заняття українців” висвітлює основні види землеробської діяльності, систему обробітку ґрунту, а також землеробські знаряддя праці.

Розділ III “Народний побут українців” сприяє ознайомленню з народною архітектурою України, її регіонів, національним вбранням, українським харчуванням тощо.

У розділі IV “Народні знання – важлива складова традиційно-побутової культури українців” передбачено вивчення світоглядних уявлень та вірувань, народних знань, українського фольклору, образотворчого мистецтва та культури народів, що мешкають на території України.

Значне місце у програмі відводиться вивченню української обрядовості, її витокам, народному календарю українців, святам, обрядам та родинній обрядовості в V-му розділі.

Цікаву практичну пошуково-дослідницьку роботу передбачає VI розділ “Мій рідний край”, результатом якого може бути реферат, виставка.

Програма передбачає активні форми навчання: семінари, диспути, екскурсії, інше.

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ (9 КЛ.)

Курс	Семестр	Теоретичних	Практичних	Індивідуальних	Самостійне вивчення
II	III	22	40½	6	34
	IV	–	34 ½	6	20
Всього:	162	22	74½	12	54

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН З ДИСЦИПЛІНИ “НАРОДОЗНАВСТВО” ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “НАРОДНА ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ” (на базі 9-ти класів)

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
III семестр						
1	Вступ. Українське народознавство як галузь знань. Предмет і завдання курсу.	2	2	–	–	–

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
	Розділ I. Формування української народності і нації	6	6	–	–	–
2	1.1. Історичні аспекти формування української нації.					
3	1.2. Етнічний склад і географічне розміщення населення України.					
4	1.3. Українська діаспора, завдання, зміст роботи.					
	Розділ II. Народні заняття українців	6	4	–	–	–
5	Основні та допоміжні види господарської діяльності в Україні.					
6	Народно-художні промисли та ремесла.					
	Розділ III. Народний побут українців.	14	10	–	–	–
7	3.1. Народна архітектура та житло на Україні.					
8	3.2. Національне вбрання.					
9	3.3. Українське харчування.					

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
10	3.4. Громадський побут українського народу.					
	Розділ IV. Народні знання – важлива складова традиційно-побутової культури українців	21	–	12	1	8
11	4.1. Світоглядні уявлення та вірування українців.					
12	4.2. Народні знання в Україні					
13	4.3. Український фольклор та народне образотворче мистецтво.					
14	4.4. Культура народів, що мешкають на території України.					
	Розділ V. Обрядовість українського народу	6	–	4	–	2
15	5.1. Витоки української обрядовості. Символіка, її роль в обрядах.					
16	5.2. Народний календар України, історія його створення.					

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
17	5.3. Зимові народні свята та обряди, їх символіка та зміст.	18	–	8	2	8
18	5.4. Весняна народна обрядовість.	11	–	6	1	4
19	5.5. Особливості літньої обрядовості, їх види, характеристика.	9	–	4	1	4
20	5.6. Свята та обряди осіннього циклу.	9	–	6	1	2
	Всього:	102	22	40	6	34
IV семестр						
	Розділ V. Обрядовість українського народу.	11	–	6	1	4
21	5.7. Родинна обрядовість					
	Розділ VI. Мій рідний край	6	–	6	–	–
	6.1. Мої обереги: • історія мого краю; • археологічні особливості моєї місцевості; • видатні постаті краю.					
23	6.2. Етнографічні особливості мого краю.	6	–	2	–	4

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
24	6.3. Місцева топоніміка.	4	–	2	–	2
25	6.4. Мова моєї місцевості.	2	–	–	–	2
25	6.5. Народнo-поетична та образотворча творчість мого району.	7	–	4	1	2
26	6.6. Обрядовість мого краю.	3	–	2	1	–
27	6.7. Моя сім'я, моє прізвище, моє ім'я. Генеалогічне дерево роду.	7	–	2	1	4
28	6.8. Роль культурно-дозвіллевих закладів у впровадженні народних свят і обрядів.	4	–	2	–	2
29	6.9. Методика організації народознавчих клубів.	8	–	6	2	–
	Підготувати та провести одне із засідань народознавчого клубу "Берегиня" при кабінеті "Народознавство".					

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
30	Засідання круглого столу з питання "Проблеми подальшого розвитку пошукової роботи народознавчих експедицій в області"	2	–	2	–	–
	Всього:	60	–	34	6	20

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ (11 КЛ.)

Курс	Семестр	Теоретичних	Практичних	Індивідуальних	Самостійне вивчення
II	III	32	–	2	24
	IV	40	30 ½	10	24
Всього:	162	72	30½	12	48

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН З ДИСЦИПЛІНИ "НАРОДОЗНАВСТВО" ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ "НАРОДНА-ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ" (на базі 11-класів)

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
	II курс, III семестр					
1	Вступ. Українське народознавство як галузь знань. Предмет і завдання курсу.	2	2	–	–	–
	Розділ I. Формування української народності й нації	6	6	–	–	–
2	1.1. Історичні аспекти формування і становлення української нації.	2	2	–	–	–
4	1.2. Етнічний склад і географічне розміщення населення України.	2	2	–	–	–
4	1.3. Українська діаспора.	2	2	–	–	–
	Розділ II. Народні заняття українців	7	4	–	1	2
5	2.1. Основні галузі господарської діяльності в Україні.					

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
6	2.2. Народні промисли та ремесла.					
7	2.3. Народні ремесла краю.					
	Розділ III. Народний побут України	12	8	–	–	4
8	3.1. Поселення, житло, забудова.					
9	3.2. Національне вбрання.					
10	3.3. Українське харчування.					
	Розділ IV. Народні знання – важлива складова традиційно-побутової культури українців	14	4	–	–	4
11	4.1. Світоглядні уявлення та вірування українців.				–	
12	4.2. Народні знання в Україні					
13	4.3. Український фольклор.	13	4	–	1	8
14	4.4. Культура народів, що мешкають на території України.					
	Розділ V. Обрядовість українського народу	4	4	–	–	–

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
15	5.1. Витоки української обрядовості.					
16	5.2. Народний календар України, історія його створення.					
	Всього:	58	32	–	2	24
	III курс, IV семестр					
	Розділ V. Обрядовість українського народу.					
17	5.3. Зимові свята та обряди.	18	2	10	2	4
18	5.4. Весняна обрядовість.	11	2	4	1	4
19	5.5. Особливості літньої обрядовості, види літніх обрядів.	11	–	6	1	4
20	5.6. Свята та обряди осіннього календаря.	11	–	8	1	2
21	5.7. Родинна обрядовість.	7	6	–	1	–
	Розділ VI. Мій рідний край					
22	6.1. Мої обереги: • історія мого краю; • археологічні особливості моєї місцевості; • видатні постаті.	8	6	2	–	–

№ п/п	Теми курсу	Кількість годин				
		Денне відділення				
		Всього	Лекцій, занять на уроках	Лабораторно-практичних	Індивідуальних занять	Самостійної роботи
23	6.2. Етнографічні особливості Чернігівщини.	6	4	–	–	2
24	6.3. Народнопоетична творчість краю.	13	10	–	1	2
25	6.4. Мій родовід.	7	4	–	1	2
26	6.5. Роль дозвіллевих закладів у впровадженні народних свят та обрядів.	12	6	–	2	4
	Кабінет народознавства як центр відродження і впровадження народних традицій і звичаїв.					
	Круглий стіл: Проблеми подальшого розвитку “Народознавства”					
	Всього:	104	40	30	10	24

ЗМІСТ КУРСУ

Вступ. Українське народознавство як галузь знань

Значення вивчення курсу. Зародження українського народознавства, його розвиток і перспективи. Взаємозв'язок курсу з іншими навчальними дисциплінами. Структура курсу, організація та методика його вивчення. Огляд основної та додаткової літератури, коротка характеристика.

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОСТІ І НАЦІЇ

Тема 1.1. Історичні аспекти формування української нації

Перші сліди перебування людини на Україні, Чернігівщині. Трипільська культура. Формування нових етнічних і культурних спільностей. Виникнення племінних союзів, державних об'єднань – князівств. Місце українців у колі східно-слов'янських народів, мова українців.

Тема 1.2. Етнічний склад і географічне розміщення населення України

Основні історико-етнографічні райони України, їх кордони. Етнографічні групи українців, їх особливості. Історичні процеси формування різних етнічних груп на території України, їх взаємодія з іншими народами.

Тема 1.3. Українська діаспора

Визначення та поняття “діаспора”. Історичні передумови виникнення української діаспори. Завдання та її зміст. Основні етнічні групи українців, що проживають за межами України (українці в смузі етнічних кордонів, “аграрні” українці, дисперсні українці).

Причини еміграції українців у країни ближнього та дальнього зарубіжжя. Перші українські емігранти. Культурні зв'язки з українцями західної діаспори.

РОЗДІЛ II. НАРОДНІ ЗАНЯТТЯ УКРАЇНЦІВ

Тема 2.1. Основні галузі господарської діяльності в Україні

Землеробство, його основні галузі (хліборобство, городництво, садівництво). Основні системи обробки ґрунту. Землеробські знаряддя праці.

Скотарство: велика рогата худоба, конярство, вівчарство, птахівництво, свинарство.

Тема 2.2. Народні промисли та ремесла

Народні промисли: рибальство, мисливство, бджільництво, соледобування, інше.

Ремесла українців: металургія та обробка заліза (ковальство), гутництво, гончарство, теслярство, столярство, стельмаство, ложкарство, гребінництво, бондарство, плетіння (із соломи, лози, драпки).

Домашні ремесла: ткацтво, вишивання, прядіння, гаптування, витинання та інші. Народні ремесла краю.

РОЗДІЛ III. НАРОДНИЙ ПОБУТ УКРАЇНИ

Тема 3.1. Поселення, житло, забудова

Типи українських поселень, їх особливості.

Народне житло: інтер'єр української хати, двір, його забудова. Господарські споруди: хлів, саж, курник, комора, оборіг, дровник, вулик.

Господарські споруди села: млини, вітряки, олійниці, крупорушки, кузні, сукновальні, кошари.

Громадські споруди села: лавки, корчма, церква, дзвіниця, будинок священика.

Тема 3.2. Національне вбрання

Формування українського народного одягу. Давньослов'янське походження основних елементів українського одягу. Одяг шитий та нешитий. Натільний одяг, нагрудний одяг, стеговий одяг, верхній одяг. Доповнення костюма (пояси, убір голови, взуття, прикраси). Символіка народного костюма.

Тема 3.3. Українське харчування

Харчування українців – важливий компонент культури українського народу. Повсякденна і святкова їжа та напої. Традиційні страви, обрядова їжа. Дитяче харчування. Режим харчування, харчові обмеження та заборони. Пості.

РОЗДІЛ IV. НАРОДНІ ЗНАННЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ТРАДИЦІЙНО-ПОБУТОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Тема 4.1. Світоглядні уявлення та вірування українців

Поняття “українська міфологія”, поєднання християнських релігійних уявлень з язичницькими віруваннями, присутність взаємопереплетених елементів анімізму, фетишизму, тотемізму, їх поняття. Культ, забобони, ворожіння. Українська демонологія (відьма, вихор, русалка, домовики, мавки, інше), їх сутність та характеристика. Міфологічна та християнська символіка.

Тема 4.2. Народні знання в Україні

Система народних знань: народна астрономія, народна метеорологія, народна метрологія, народна математика, народна медицина та ветеринарія, знахарі, народна педагогіка, їх зміст та завдання.

Тема 4.3. Український фольклор

Поняття українського фольклору. Витоки та еволюція українського фольклору, характерні особливості. Жанрова система українського фольклору. Різновиди прозового фольклору (казки, легенди, перекази та інше).

Пісенний фольклор та його види.

Традиційна музична культура (троїсті музики, лірники, кобзарське мистецтво).

Образотворче мистецтво – складова частина національної культури України. Основні напрямки народного образотворчого мистецтва, їх характеристика. Різноманітність символіки та народних художніх образів.

Тема 4.5. Культура народів, що мешкають на території України

Історичні передумови виникнення поселень інших народностей на території України. Особливості їх культурних надбань, традицій та звичаїв, взаємопереплетення з українською культурою.

РОЗДІЛ V. ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Тема 5.1. Витоки української обрядовості

Історія походження українських обрядів. Язичницькі корені народних обрядів і свят. Християнство на Україні, вплив на народну обрядовість.

Поняття про традиції, звичаї, обряди, церемонію, ритуал, їх особливості. Обрядова символіка, її види, характеристика. Вплив релігії на формування національної обрядово-звичаєвої сфери культури.

Тема 5.2. Народний календар України

Поняття терміну “календар”, історія його створення. Аграрно-виробничий зміст народного календаря, вплив сонцевороту на річний цикл народних свят і обрядів. Відлік часу (рік, місяць, тиждень, день). Містичні елементи народного календаря (різні види магії, забобони, релігійні звичаї та обряди). Види народних свят та обрядів.

Тема 5.3. Зимові свята та обряди

Зимові свята та обряди (Калита, Святвечір, Різдво, Коляда, щедрівки, Водохреща), їх символіка та особливості проведення.

Тема 5.4. Весняна обрядовість

Весняна обрядовість (Стрітєння. Закликання весни. Масляна. Веснянки. Великдень), їх символіка та особливості проведення.

Тема 5.5. Літня обрядовість

Літня обрядовість (зелені свята, Трійця, русальний Великдень), їх специфічні особливості проведення. Свято Івана Купала, символіка та

характерні регіональні особливості проведення. Жниварські обряди (зажинки, жнива, обжинки).

Тема 5.6. Свята та обряди осіннього календаря

Осіньна обрядовість (свято Іллі, Пречиста, свято Покрови, інші), характерна символіка та особливості проведення.

Специфічні регіональні особливості народних обрядів та свят.

Тема 5.7. Родинна обрядовість

Родинне виховання та народний етикет. Сім'я та сімейний побут українців. Уклад сім'ї та взаємини між її членами. Сімейні звичаї та обряди. Класифікація родинної обрядовості, особливості її проведення. Регіональні особливості родинної обрядовості.

РОЗДІЛ VI. МІЙ РІДНИЙ КРАЙ

Тема 6.1. Мої обереги

Історія малої Батьківщини. Археологічні особливості заселення краю. Засновники міста, села, видатні постаті краю. Музеї рідного краю. Актуальні проблеми сучасного краєзнавства вашого краю.

Тема 6.2. Етнографічні особливості

Поняття про етнографію. Географічні назви, місцева топоніміка та гідроніміка. Походження міст, сіл, рік, гір, лісів, урочищ. Людина – частина природи. Виховання відношення до навколишнього середовища. Охорона природи. Етніміка краю. Суттєві особливості розвитку культури етнічних груп. Лінгвістична характеристика регіону: мовні релікти, говірки, лексика, діалекти. Організація етнографічних екскурсій по рідному краю.

Тема 6.3. Народно-поетична творчість краю

Фольклористи України та області. Огляд народної творчості та обрядовості даної місцевості. Особливості місцевого фольклору.

Творчі зустрічі з фольклористами, народними співаками, кобзарями, збирачами фольклору.

Тема 6.4. Мій родовід

Мое ім'я, прізвище, пам'ять родоводу.

Генеалогічне дерево мого роду (сім поколінь, священні знаки та символи роду, одяг, імена предків, мова, віра та світогляд, обряди та звичаї, рід занять предків, історичні та міфологічні казання, перекази, думи, прислів'я, казки, пісні та інше). Родинно-побутові стосунки, звичаї моєї сім'ї.

Тема 5. Роль дозвіллевих закладів у впровадженні народних свят та обрядів

Кабінет народознавства як центр відродження і впровадження народних традицій і звичаїв.

Круглий стіл: Проблеми подальшого розвитку "Народознавства".

РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ:

1. Самостійна робота над першоджерелами, довідниками, навчальними посібниками та інше.
2. Перегляд та обговорення відеоматеріалів.
3. Зустрічі з народними митцями, науковцями, священнослужителями.
4. Відвідування свят та обрядів, їх обговорення.
5. Аналіз обрядовості певного району.
6. Робота над повідомленнями та рефератами з проблем народознавства.
7. Перегляд та обговорення місцевих телепередач з питань народознавства.
8. Розробка і складання програм із метою кращого вивчення певних тем.
9. Збирання матеріалу з історії рідного краю.

10. Топонімічні дослідження рідного краю.
11. Круглий стіл з проблем народознавства.
12. Екскурсії в місцеві музеї та музей архітектури та побуту України.
13. Організація та відвідування виставок місцевих художніх промислів.
14. Влаштування відкритих засідань клубу шанувальників українських народних традицій "Берегиня".
15. Побудова генеалогічного дерева роду.
16. Проведення конкурсів, вікторин, обрядів, свят за певною тематикою.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДИДАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Заходи по відзначенню різдвяних свят

1. 6 січня	21-00	– Святий вечір "Колядки".
2. 7 січня	11-00	– Дитячий ранок "Христос ся рождає".
	15-00	– Різдвяний вертеп.
3. 8 січня	16-00	– Виступ хореографічного ансамблю "Веселка"
4. 10 січня		– Різдвяні візерунки
(виступ аматорських колективів)
5. 13 січня	23-00	– Українські новорічні досвітки.
6. 14 січня	17-00	– Виступ козацького хору "Червона калина"
7. 19 січня	11-00	– Водохрещенські масові гуляння
"Ласкаво просимо"

Програма свята "Масляна"

- 10-00 – Урочисте відкриття свята.
10-10 – Привітання скоморохів.
10-30 – Театралізоване дійство "Масляна-мокрохвістка".
12-00 – Жіночі та дівочі забави "Я на того колодія всю надію маю".
14-00 – Виставка-продаж кулінарних виробів та виробів народних умільців.

- 14–00 – Концертна програма “Не все коту масляна”.
- 15–00 – Спортивні змагання та народні ігри.
- 16–00 – Прощання з Зимом і спалення опудала.

Програма свята “Українські веснянки”

1. Театралізована сцена “Спогади бабусь про зустріч весни”.
2. Пісня “Вийди, вийди, Іванку”.
3. Прихід хлопців.
4. Дівочий хоровод “Ой виходьте, дівчата”.
5. Дівчата розвішують і роздають випечені жайворонки.
6. Поява Весни.
7. Закопування горщика з кашею.
8. Хоровод “Ой, весно, весно, приплинь із-за Десни”.
9. Ігрова програма (загадки, прислів’я, повір’я, пісні, скоромовки).
10. Розповідь про майові студентські рекреації.
11. Варіння кулеб’яки у наметах.
12. Проведення конкурсу на кращу кулеб’яку.

Програма свята “На Купала нічка мала”

1. Театралізована композиція “Ой на Івана, ой на Купала”.
2. Виплітання віночків.
3. Прихід хлопців з Купайлом.
4. Діалог жаргівливих частівок між хлопцями та дівчатами.
5. Кривий танець “Біля Мариньки ходили дівоньки”.
6. Дівочі хороводи та ігри.
7. Запалення купальського вогнища.
8. Гра “Обливання купальською водою”.
9. Стрибання через купальське вогнище.
10. Спалення опудала.
11. Дівчата розбирають Марину і топлять її.
12. Гадання дівчат на віночках зі свічками.
13. Купальські пісні “Гей на Івана, гей на Купала”.

Орієнтовна програма культурно-масового заходу “На Ніжинському покровському ярмарку”

ВАШ ДЕВІЗ – ПОБУВАТИ СКРІЗЬ!

Міський будинок культури

- 10–00 Урочисте відкриття ярмарку
Театралізоване свято: “Рід козацький весь зібрав славний гетьман наш – Богдан”.
Грає духовий оркестр.
Концерт художніх колективів міста Ніжина.
- 15–00 Дискотека для школярів.
- 18–30 Вистава. М. В. Гоголь “Як посварились Іван Іванович з Іваном Никифоровичем” у постановці Ніжинського драматичного театру ім. М. Коцюбинського.

Майданчик біля магазину “Старе місто”

- 11–00 Конкурс гармоністів “Трай, гармошко, трай”, виконавців частівок, народних пісень та гумору.
- 12–00 Виступ фольклорного ансамблю “Червона калина” заводу “Ніжинсільмаш”

Майданчик біля спортивної школи

- 11–00 Виступ колективів художньої самодіяльності, запрошених на ярмарок.

Колгоспний ринок

- 11–00 Виступ колективів художньої самодіяльності Ніжинського району.

Вулиця ім. М. В. Гоголя

- 8–00 – 12–00 “Місто майстрів”. Виставка-продаж виробів народних умільців, художніх полотен.
Виставка-продаж лікарських рослин, мешканців живих куточків.
Виставка виробів учнів шкіл міста.
Зустріч із самодіяльними поетами.
- 11–00 “Із бабусиної скрині”. Конкурс на кращий український костюм.
- 12–00 Виступ лялькових театрів дитячих садків міста.

ЗАСІДАННЯ НАРОДОЗНАВЧОГО КЛУБУ “БЕРЕГІНЯ” “УКРАЇНСЬКІ ВЕСНЯНКИ” (СЦЕНАРІЙ)

На подвір’ї звучать українські пісні (фонограма), збираються учасники свята.

Працює корчма, виставка-продаж посадкового матеріалу (насіння, саджанці, інвентар, розсада, овочі, плоди, консервація). Виставка літератури на допомогу садівникам. Виставка-продаж виробів народного прикладного мистецтва. Все це супроводжується рекламою товарів.

Святково прикрашений вхід до залу (хвоя, квіти), заготовлений хмиз для вогнища. Радіофікована імпровізована сцена, колоди для глядачів. Кошовий отаман запрошує всіх до світлиці. На сцені українські рушники, стіл, дві лавки. Сцена закрита. Виходить кошовий.

Кошовий

Добрий вечір, шановна громадо. Дозвольте привітати вас на черговому засіданні клубу шанувальників українських народних традицій “Берегиня”. Сьогодні у нас засідання.

Вже два роки ми разом з вами збираємо і відроджуємо українські традиції на наших вечорнищах. Я вважаю, що можна зробити певний підсумок. Внесіть скриню скарбів клубу.

(Звучить марш (Троїсті). Два парубки через зал вносять скриню)

Кошовий *(відкриває скриню).*

Тут у нас зібрано матеріал всіх ___ засідань. Найбільш пам’ятними були:

(називає пам’ятні засідання, показує альбом, фотоплакати).

Було цікаво, але швидко лине час, і курені четвертих курсів готуються до випуску. Ми хочемо, щоб розпочата ними справа продовжувалась і далі. Тому дозвольте передати естафету куреням молодших курсів і вручити люльку кошового отамана Панченку Василю, козаку 2-го *(акомп.)* Куреня, а перо писання – його вірному помічникові Лемішу.

Для прийняття присяги прошу уваги.

(“Старий кошовий” вручає “молодому кошовому” клятву. Той зачитує її. Писар приймає клятву).

Молодий Кошовий

Дякую за довіру і з задоволенням відкриваю засідання, присвячене відродженню чудової традиції українського народу “Веснянки”. Запрошую всіх до нашої світлиці.

(Сцена відкривається. За столом дві бабусі, зайняті рукоділлям. До залу заходять дівчата з гілочками верби; поки розсаджуються на сцені, співають пісню “Покладу я кладочку”).

1-ша дівчина *(на авансцені)*

Не стій, вербо, над водою,
Бистра вода під тобою.
Удень, вночі прибуває,
Вже коріння вимиває.
З верби гіллячко всихає,
З верби листячко спадає.
Стань, вербо, ти на риночку,
На хрещатому барвіночку.
Де рута-м’ята кохається,
Челядонька збирається.

2-га дівчина *(обнімає бабусю)*

Ой, бабусю, яка краса зараз у весняному гаю. Молоденьке листячко пробивається до сонечка, все молодіє, всміхається. Аж співати хочеться. Нумо, дівчата!

(співають “А вже весна, а вже красна)

1-ша бабуся

Ой як гарно, дівчата, співаєте.

2-га бабуся

Немовби і ми помолоділи, пригадали золоті дівочі літа.

1-ша дівчина

Ой, як цікаво. Розкажіть, бабусю, як ви діували.

2-га дівчина

Розкажіть, як зустрічала тоді молодь весну.

1-ша бабуся

Ну що ж, щебетухи, слухайте.

В останній тиждень перед Великим постом (у цьому році він випав на 2–8 березня), відзначалась Масляна. Молодь влаштовувала ігрища з хороводами, піснями, спалювали опудало Зими. Протягом усього тижня молодим неодруженим дівчатам і хлопцям прив'язували до лівої ноги або руки колодку – поліно, прикрашену стрічками. Хлопці, як правило, відкуплювались.

На Масляну варили вареники з сиром, пекли млинці пшеничні і обов'язково гречані, оладки і налисники – теж із сиром.

Виділяли і окремі дні: тещин день – п'ятниця, коли зять іде до тещі на млинці або запрошує до себе на вареники; а в четвер – зовицин день, коли дружина запрошує в гості сестру свого чоловіка.

2-га бабуся

А як тільки земля звільниться від снігу, дівчата дзвінкоголосим гуртом підходили до матері і просили:

“Благослови, мати, весну закликати”.

Так споконвіку діти у батьків просили благословення, аби кожна справа добром починалась і в добро виливалась. Мати відповідала:

“Благословляю вас веснянки співати,
весну зустрічати, землю веселити!”

І йшли дівчата з піснею на вулицю. До них приходили хлопці і приносили в рушнику пшоняну кашу. Тут же закопували її, аби земля так рясно і смачно все родила. Оспівували дівчата кашу, хвалили хлопців-кашоварів. Вулиця веселилась, скрізь танцювали, співали веснянки. Хоч би ось ця: “Весняночко-паняночко”.

1-ша дівчина

І ми її знаємо. Заспіваймо, дівчата!

1-ша бабуся

А як гарно було слухати жайворонка над полем! Недарма їх називали провісниками весни. Пекли матері дітям “жайворонків”, “гусочок”, “голубів”. З ними малеча ходила і поздоровляла людей. 14 березня відзначали свято Явдохи. За прикметами цього дня передбачали, які будуть весна, літо, осінь. Якщо на Явдохи ясний день – буде гарний рік, якщо похмурий – поганий. Якщо під Явдохи опади, то літо буде мокре. Новий місяць народився в ясну погоду – чекай добрий урожай.

2-га бабуся

Яка б не була весна – рання чи пізня, а на дванадцяті неділю після коляди треба сіяти. Це кінець березня. “Кинеш овес у грязь – він буде князь”, – часто згадували люди одвічну хліборобську заповідь. Прилітають чорногузи з вирію – треба сіяти ярину. Люди знали – і це знання було як віра – що найкращими днями для сівби є четвер і п'ятниця, та й ще аби хмарно.

1-ша бабуся

А кожна неділя у весни була святкова, піснями оспівана. Серед них і вербна. У цей день вербу освячували. Несли люди освячені гілки і похльостували один одного, приказуючи: – Не я б'ю, верба б'є. Через тиждень – Великдень. Недалечко червоне яечко.

2-га бабуся

Будьте дужі, як вода, родючі, як земля, веселі, як весна, а красні, як сонце.

1-ша бабуся

На вигонах хлопці грали у довгої лози і їм у грі допомагали пісні.

(чути трієсті музики).

2-га дівчина

Ой, дівчата, хлопці прийшли. Легкі на помині.

*(виконується спільна пісня у супроводі трієстих музик
“Розпрягайте, хлопці, коней”).*

1-й хлопець

Дівчата, не набридло вам в хаті сидіти? Ходімо на вулицю!

*(всі учасники свята в супроводі трієстих музик, ряжених,
займають місця “на колодках” (праворуч) біля імпровізованої сцени).*

1-й ряжений

Всіх, хто хоче веселитись,

2-й

Посміхатись, не нудитись,

3-й

Колобками пригоститись,

4-й
Співать пісні, танцювати

1-й
Та в цікаві ігри грати

2-й
Запрошуємо на нашу

Всі
Святкову галявину!

3-й
Гей, слішіть, поспішайте,

4-й
Жде вас безліч тут чудес!

1-й:
Не лінуйтеся, а змагайтесь,

2-й
Один одному всміхайтесь

3-й
Всі, хто з гумором

4-й
І без...!

1-й
Свято ми розпочинаєм,

2-й
Веселіш, музики, грайте!

3-й
Всіх з веснянками вітаєм,

4-й
Гей, троїсті, починайте!
(троїсті музики грають веселу музику, танцюристи танцюють)

Парубок
Гей, друзі, зачекайте, не спішіть свято починати.

2-й ряжений
Чекай, чекай. Як це не потрібно, як це не спішіть, коли воно вже почалося?

3-й ряжений
І взагалі, хто ти такий, щоб нам поради давати?

Парубок
А поспішав я до вас, щоб принести вістку, що Весна-матінка обходить всю оселю-Україну і зараз наближається до нас.

1-й ряжений
Ой спасибі тобі, друже, за хорошу звістку!

2-й
Де ж це Весна забарилася?

3-й
Може, давайте її покличемо!
(два ряжених хлопці біжать до дерева, залазять на нього і саджають жайворонків)

3-й ряжений (дівчина)
Весна, Весна красна!
Прийди, Весно, з радістю
З великою милістю,
З льоном високим, з коренем глибоким!
(дівчата виконують пісню "Благослови, мати").

4-й ряжений (дівчина)
Щось не чує нас Весна.
А ну, хлопці, ще ви покличте!

Хлопці
Жайворонки, жайворонки, прилетіте!
Красну весну принесіте!

3-й ряжений
Жайворонки, прилетіте,
Красну весну принесіте!
Бо мороз нам надоїв,
Увесь хліб у нас поїв.

(Дівчата роздають присутнім “жайворонків”)

Заїжджає прикрашена пташками, квітами, стрічками машина з сигналом, робить коло. Звучить пісня “Ой прийшла весна”. Хлопці зустрічають і виводять Весну. Весна в супроводі хлопців робить коло. Дівчата в цей час виконують пісню “Ой виходьте, дівчата”.

1-й ряжений

Низький уклін тобі, Весно! Ми раді зустрітися з тобою!

2-й ряжений

Ой, Весно, Весно! Що ти, Весно, нам принесла?

Весна

Принесла я вам сонце ясне, траву зелену, дзвінки струмки.
Саджайте, сійте, квітчайте нашу любу землю!

(група дівчат і хлопців підходять і саджають кущі, квіти)

Весна

Принесла я вам лігечко, ще й рожеву квіточку.
Хай вродить житечко, ще й озима пшениця і усяка пашниця.
А вам, дівчата, по вінку з хрещатого барвінку (роздає віночки),
А вам, парубки, по кийку, – гоніте товар на гірку!

3-й ряжений (дівчина)

Ой виходьте, парубойки, на високу гірку,
Вибирайте, парубойки, найхорошу дівку!

(дівчата виконують пісню “Вийди, вийди, Іванку”)

4-й ряжений (дівчина)

Кожна гарна, кожна гарна, жодна не погана,
а між нами весняночка, як намальована.

(хоровод зі стрічками “Ой, весно-весно, весняночко”).

Дівчата (ряжені)

Наші дівки-чарівниці, закопали горщик каші посеред вулиці.

3-й ряжений

Закопали горщик каші ще й ракові клешні,
Щоб ходили парубки далекі й тутешні!

4-й ряжений

Закопали горщик каші ще й колом прибили,

Щоб на нашу та вулицю парубки ходили.

*(дівчата закопують кашу. Виконується пісня “Козацька похідна”,
під час якої до дівчат підходять хлопці, приглядаються).*

3-й ряжений

Дівчатонька-вороб’ятонька, радьмося,
Виходьмо на травицю – граймося,
Та виходьмо на травицю в добрий час,
Нема таких співаночок, як у нас

(проводиться гра “А ми просо сіяли”)

4-й ряжений

Воротаре, воротароньку, відчини ворітонька.
Що ж то там за пан їде, що ж то нам за дар везе?

*(проводиться гра “Воротар” – розпочинають дівчата,
підключають всіх учасників свята)*

Кошовий

Свято нині. Сьогодні все козацтво тут,
І на майдані радість лине,
Бо свято свій народжує статут!

1-й вед.

Із пра-прадідівських часів до нас дійшли козацькі пісні, балади,
думи. Багато століть лунають вони над нашою землею.

2-й вед.

І завжди славилась наша Україна своїми козаками, які відзначались лицарством в любові, розмахом козацької відваги та душевної щедрості.

1-й вед.

Не перевелись козаки і в наші часи. Щирі, дужі, добрими ділами славні, людьми шановані, посадою зобов’язані – сьогодні вони готові показати громаді свою козацьку вдачу.

2-й вед.

Перед важким походом завжди звергалися до козаків з напутніми словами, щоб легше було у випробуваннях. І ми сьогодні від цієї традиції не відмовляємось.

1-й вед.

Хай, добрі люди, вам щастя буде,
Хай буде доля на все роздолля!
А до того – літ премного на любов і згоду,
Хай не буде переводу козацькому роду.

2-й вед.

До походу козаки готові?

(з гурту: "Готові!")

1-й вед.

Тоді рушаймо!

(звучить "Козацький марш", журі займає місця за столиком.

Виходять дві команди (курені) козаків)

2-й вед.

Знайомтеся: праворуч курінь " _____"
курінний _____
Ліворуч курінь " _____"
Курінний _____

1-й вед.

Зачекайте, що ж це за козаки без українських костюмів?

2-й вед.

А й справді! То ж нехай вашим першим випробуванням буде – Хто швидше одягне національне вбрання.

1-й вед.

Добре справилися з першим завданням. Але кожен козак повинен мати не тільки оселедець і шаровари, а ще й велику силу.

2-й вед.

А визначити, який курінь сильніший, нам допоможе канат.

(перетягування канату)

1-й вед.

В такому довгому та важкому поході чи не зголодніють наші козаки?

2-й вед.

А ми про них потурбувалися. Придбали картоплю, цибулю, сало, пішоно та якесь печене-варене, то ж і зготуємо.

1-й вед.

А чому це ми? Хіба ж забули козаки, як куліш варити? Оце і буде їм випробуванням. Хай зварять куліш, а чий смачніший – громада вирішить.

2-й вед.

То ж залишим біля вогнища курінних кашоварів, а самі далі в путь.

(звучить пісня "Ой там на току, на базарі". Виносять різні товари)

1-й вед.

Як ви, напевне, здогадались – ми на базарі. І наступне наше випробування – прорекламувати вибраний вами товар.

2-й вед.

У довгому поході козакам завжди допомагала українська народна пісня. Зараз ми визначимо, хто з вас їх знає більше. Почали!

(конкурс пісень)

1-й вед.

Молодці! Ми добре відпочили. Разом з піснею в походах козаки пригадували і своїх вірних подруг, які чекали на них вдома. Наступне випробування – який курінь краще знає імена своїх дівчат і швидше назве їх.

(конкурс із хустками)

2-й вед.

А тепер ми пропонуємо вам вибрати собі дівчину.

(одягають дівчатам віночки)

1-й вед.

Дівчат ви вибрали, а тепер визначимо, хто з вас кращий соловейко. Спробуйте насвистіти улюблену вашу українську народну пісню.

(кожен по черзі з одного і другого куреня)

2-й вед.

А зараз – гопак!

1-й вед.

Гей, дівчата білолиці і красуні молодичі,
Засмагли хлопці-молодці, –
Досить вам стояти – пішли танцювати!

(українська полька)

2-й вед.

А зараз кашовари пригостять усіх своїм кулішем.

(пригощають всіх присутніх)

(Журі підводить підсумки, оголошує їх)

1-й вед.

Спасибі вам, козаки. Зуміли ви нам показати, що сила, воля, гумор ще не перевелися в нашому козацтві.

2-й вед.

Сьогодні немає переможених. Сьогодні всі переможці!

Весняне гуляння "На колодках"

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕМ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ "НАРОДОЗНАВСТВО"

Згідно з навчальним планом із дисципліни "Народознавство" на самостійне вивчення передбачено на базі 11 класів – 34 години, на базі 9 класів – 52 години.

На допомогу студентам розроблено тематику для самостійного вивчення. По кожній темі розроблено розгорнутий план теми, текст лекцій, рекомендована література. При самостійному вивченні тем студенти отримують консультації викладачів при кабінеті "Народознавство", при цьому вони мають змогу використати народознавчу літературу, матеріали виробничої практики, реферати.

Опрацювавши все це, студент повинен:

- скласти розгорнутий план;
- написати конспект лекції;
- доповнити свою роботу місцевим матеріалом.

З метою оцінення знань тем самостійного вивчення використовуються такі форми контролю:

- усний диктант;
- бесіда;
- тести;

- план-конспект;
- реферат.

Враховуючи загальноосвітній рівень студента, форми контролю можуть змінюватись.

Окремі теми для самостійного вивчення можуть бути виконані у формі практичних робіт.

Теми та форми контролю додаються.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ "НАРОДОЗНАВСТВО"

№ п/п	Тема для самостійного опрацювання	Форма контролю СРС	Список літератури для опрацювання теми	Кількість годин
1	Народні ремесла Чернігівщини	Усний диктант, реферат	Пономарьов А. П. Українська минувшина. – К.: Либідь, 1994. Самойленко Г. В. Нариси культури Ніжина. – Ніжин, 1998	2
2	Особливості забудови української хати	Бесіда	Наулко В. І. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1993	2
3	Український дівочий костюм	Реферат	Матейко К. І. український народний одяг. – К., 1977. Пономарьов А. П. Українська минувшина. – К.: Либідь, 1994.	2
4	Обрядові страви українців	Тести	Артюх Л. Ф. Українська народна кулінарія. – К., 1977. Павлюк С. П. Українське народознавство. – Львів: Фенікс, 1994.	2

№ п/п	Тема для самостійного опрацювання	Форма контролю СРС	Список літератури для опрацювання теми	Кількість годин
5	Народна педагогіка	План-конспект	Сявавко Є. І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. – К., 1994. Газета “Народознавство”, № 9, 1992.	2
6	Народна медицина	Усний диктант	Болтарович З. Є. Народне лікування українців кінця XIX – початку XX ст. – К., 1986.	2
7	Пісенний фольклор	Усний диктант	Іваницький І. Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990. Польшовик В. М. Зачарована Десна: Фольклорний збірник пісень Чернігівщини.	2
8	Культура народів, що мешкають на території України	Усний диктант	Равінович М. Т. Матеріальна культура компактних етнічних груп на Україні. – М., 1979. Федорчук А. К. Єднання народів – єднання культур. – К., 1987.	2
9	Народний календар українців	Тести	Скуратівський В. Місяцелік. – К.: Мистецтво, 1993 Олекса Воропай. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993	2
10	Обряд “Калита”	План-конспект	Олекса Воропай. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993	2
11	Складщина	Усний диктант	Олекса Воропай. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993	2
12	Описати використання символіки в обряді “Щедрівки”	Бесіда	Матеріали фольклорних експедицій при Обласному центрі народної творчості і методичної роботи.	2

№ п/п	Тема для самостійного опрацювання	Форма контролю СРС	Список літератури для опрацювання теми	Кількість годин
13	Колядування та щедрування у вашому краї		Матеріали фольклорних експедицій при Обласному центрі народної творчості і методичної роботи.	2
14	Масляна. Знайомство зі сценарієм	Бесіда	Ковальчук О. В. Укр. народознавство. – К.: Освіта, 1994. Сценарії Чернігівщини.	2
15	Характеристика веснянок	План-конспект	О. Воропай. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993. “Українські народні свята та звичаї”. Тов. Знання. Респ. центр духовної культури. – К., 1993.	2
16	Зелені свята, особливості проведення, символіка	План-конспект	Пономарьов А. Українська минувшина. – К.: Либідь, 1993 О. Воропай. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993.	2
17	Особливості проведення купальського свята у вашому краї	Бесіда	Матеріали фольклорних колективів Чернігівщини, Обласного центру народної творчості і методичної роботи.	2
18	Свято Покрови Пресвятої Богородиці. Покровський ярмарок	Бесіда	О. Воропай. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1993. Методичні матеріали фольклорних колективів м. Ніжина	2
19	Лінгвістична характеристика вашого регіону.	Усний диктант	Українська мова: Підручник для педучилищ. – К.: Вища школа, 1988. Місцевий матеріал з лінгвістики краю.	2

№ п/п	Тема для самостійного опрацювання	Форма контролю СРС	Список літератури для опрацювання теми	Кількість годин
20	Характерні етнографічні особливості вашого краю	Бесіда	Наулко В. І. Культура і побут населення України. – К.: Либідь, 1991 Самойленко В. Г. Нариси культури Ніжина. – 1995	2
21	Весільний обряд у вашому краї. Характерні особливості	План-конспект	Ковальчук О. В. Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.	2
22	Символіка поховального обряду	План-конспект	Ковальчук О. В. Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.	2
23	Мій родовід	Усний диктант	Ткач М. “Дерево роду”. – К., 1995. МПП “Анфас”.	2
24	Традиції та звичаї моєї сім’ї		Ковальчук О. В. Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.	2
25	Народні обряди в культурно-дозвіллевих закладах	Бесіда	Матеріали виробничої практики.	2
26	Описати роботу одного з народознавчих кабінетів місцевої школи	План-конспект	Матеріали місцевого кабінету народознавства	2
27	Скласти план роботи народознавчого клубу	План-конспект	Матеріали місцевого кабінету народознавства	2

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ:

Тема: “Український пісенний фольклор”

План:

1. Значення пісенного фольклору в усній народній творчості.
2. Особливості пісенного фольклору.
3. Охарактеризувати роди та жанри українського пісенного фольклору.
4. Дати аналіз епічного твору пісенного фольклору.
5. Зробити записи зразків пісенного фольклору епічного роду.
6. Дати характеристику ліричного роду пісенного фольклору.
7. Дати аналіз ліричних пісень свого краю. Навести приклади ліричних пісень.
8. Значення драматичного пісенного фольклору у житті українця (приклади).
9. Особливості обрядових пісень у пісенному фольклорі:
 - а) дати характеристику трудових обрядових пісень;
 - б) весільні пісні, їх особливості. Зробити записи весільних пісень краю;
 - в) календарно-побутові пісні;
 - г) дитячий пісенний фольклор.

Рекомендована література.

1. Іваницький А. Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990.
2. Єсипенко Д. Українські народні пісні та думи. Республіканський центр духовної культури. – К., 1992.
3. Історія української музичної творчості. Т. IV, ст. 22–45.
4. Польовик В. М. Зачарована Десна: Фольклорний збірник пісень Чернігівщини.
5. Синиця І. Репертуарний збірник пісень Чернігівщини.

Тема: “Народна хореографія”

План:

1. Народна хореографія – складова частина народної творчості та професійного танцювального мистецтва.
2. Історичні аспекти виникнення народної хореографії.
3. Жанри народної хореографії.
4. Хороводи, їх характеристика.
5. Сюжетні танці, їх практичне використання у танцювальному мистецтві (приклади).
6. Проаналізувати побутові танці (навести приклади).
7. Народна хореографія в обрядах краю.

Рекомендована література.

1. *Гуменюк А. І.* Українські народні танці. – К.: Академія наук УРСР, 1962.
2. *Вірський П. П.* Українські народні танці. – К: Наукова думка, 1969.
3. *Соболь В. М., Соболь М. А., Романовський Я. М.* Український танець. – М., 1953.
4. *Верховинець В. М.* Теорія українського народного танцю. 5-те видання. – К: Музична думка, 1990.

Тема: “Історія малої Батьківщини”

1. Історична довідка про ваше місто:
 - а) місцеві топоніми;
 - б) етнімі;
 - в) гідроніми.
2. Гімназії вищих наук.
3. Місцевий козачий полк.
4. Культурні споруди та музеї.
5. Представники інших національностей.
6. Основні ремесла та промисли району.
7. Інформація про історію малої Батьківщини.

Підберіть основну і допоміжну літературу з історії вашого краю.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ “НАРОДОЗНАВСТВО” (I семестр)

1. Дати визначення термінів “етнос”, “етнікос”, “діаспора”, “етнографія”, “етногенез”, “етнонім”.
2. Назвати стоянки перших слідів людини на території України.
3. Що являє собою трипільська культура?
4. Назвати перші етнічні спільності на території України.
5. Які ви знаєте держави-поліси I тис. до н.е.?
6. Коли і які князівства створили Київську Русь?
7. Які концепції етногенезу українського народу ви знаєте? Їх вчені.
8. Коли була утворена Запорозька Січ?
9. Назвати основні історико-етнографічні райони України.
10. Яка із зон є центром формування української народності, її нації, мови?
11. Назвати основні етнічні групи цих зон.
12. На які основні галузі поділяється землеробство?
13. Які системи обробітку землі ви знаєте?
14. Дати характеристику основних галузей землеробства.
15. Перелічити основні знаряддя праці українців.
16. Що таке тік?
17. Які форми випасу худоби побутували на Україні?
18. Що таке саж?
19. Перелічити основні види господарської діяльності.
20. Домашні промисли та ремесла.
21. Які ви знаєте зони поселень?
22. Які ви знаєте типи поселень?
23. Назвати основні типи конструкції стін.
24. Перелічити основні споруди господарського двору.
25. Які народні знання українців ви знаєте?
26. По чому наші предки орієнтувались на місцевості?
27. Що було мірилом часу?
28. По чому йшов прогноз погоди?

29. Назвати основні математичні дії та знаки.
30. Оригінальні засоби вимірювання.
31. Назвіть лікувальні рослини та ліки тваринного походження.
32. Хто такі знахарі?
33. Що є основою української народної педагогіки?
34. Дати визначення понять: “анімізм”, “фетишизм”, “тотемізм”.
35. Назвати загальнопоширені релігійні культу.
36. Що таке демонологія?
37. Дати визначення терміну “фольклор”, його характерні риси.
38. Що належить до прозового фольклору?
39. Назвати основні підрозділи пісенного фольклору.
40. Перелічити родинні та календарно-обрядові пісні.

**ПИТАННЯ ДЛЯ РУБІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ “НАРОДОЗНАВСТВО”
(II семестр)**

1. З якою метою виконувалися післяпологові обряди?
2. Охарактеризувати передвесільний цикл весільної обрядовості.
3. Розказати про особливості похорону неодружених дівчат і хлопців.
4. Дати характеристику власне весільному циклу весільної обрядовості.
5. Охарактеризувати післявесільний цикл весільної обрядовості.
6. Описати символіку весільної обрядовості.
7. Описати обрядові страви родинної обрядовості.
8. Як святкуються у вашому місті, селі чи районі весілля, народини та інші сімейні свята?
9. Які традиційні риси і чому збереглися в сучасних сімейних святах?
10. Які спільні і відмінні риси у святкуванні сімейних свят у вашому місті, селі, сусідніх місцевостях?
11. Пригадайте прислів'я, приказки щодо ролі сім'ї, батька, матері, їх прикладу у вихованні дітей.

12. Описати особливості сучасного весілля.
13. Дайте історичну довідку (легенду) про заснування вашого міста, села.
14. Описати лінгвістичні особливості вашого краю (говірки, діалекти, слова-релікти).
15. Описати визначних людей вашого краю.
16. Описати ремесла та промисли краю.
17. Описати фольклористику вашого регіону (пісня, легенда, обряд, інше).
18. Описати особливості українського народного костюма вашого регіону.
19. Які домашні промисли і ремесла поширені у вашому місті, селі в XIX–XX ст.? Які з них побутують до цього часу? Розкажіть про працю найбільш відомих ваших майстрів.
20. В яких прислів'ях та приказках або народних піснях висвітлена праця трудівника, любов до землі, трудова взаємодопомога?
21. Скласти схему генеалогічного дерева роду.
22. Описати основні положення, що характеризують дерево роду.
23. Наведіть приклади дитячих лічилок, скоромовок, усмішок того чи іншого регіону України з вашого району.
24. Як побутує фольклор у вашій сім'ї (письмове завдання на тему: “Фольклор у моєму рідному домі”).
25. Топоніміка, гідроніміка, етніміка вашого краю.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Предмет і завдання курсу “Народознавство”.
2. Загальна характеристика етнічного районування.
3. Етнічний склад корінного населення українців.
4. Витоки української обрядовості.
5. Українська діаспора.
6. Основні галузі господарської діяльності українців.
7. Народні промисли українців.

8. Народний побут українців.
9. Світоглядні уявлення та вірування українців.
10. Народні знання українців.
11. Прозовий фольклор українців.
12. Пісенний фольклор України.
13. Символіка, її роль в обрядах.
14. Етнографічні особливості мого краю.
15. Історія малої Батьківщини.
16. Свято Андрія Первозванного.
17. Скласти програму українських вечорниць.
18. Святвечір.
19. Щедрівки.
20. План підготовки “Веснянок”.
21. Великдень.
22. Скласти програму свята Івана Купала.
23. Зелені свята.
24. Скласти програму Покровського ярмарку.
25. Родинна обрядовість.
26. Генеалогічне дерево мого роду.
27. Видатні постаті мого краю.
28. Українські народні страви.
29. Українське народне весілля.
30. Український народний одяг.

ВАРІАНТИ КОМПЛЕКСНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Варіант № 1

1. Визначити завдання курсу “Народознавство”
2. Дати характеристику передвесільного циклу (сватання, оглядини, заручини).
3. Розробити програму веснянок.

Варіант № 2

1. Описати історико-етнографічне районування України та етнографічні групи українського народу.
2. Дати характеристику Святвечора.
3. Описати використання обрядових страв українців.

Варіант № 3

1. Охарактеризувати народні промисли українців.
2. Описати господарські споруди села.
3. Розкрити характерні особливості свята Покрови.

Варіант № 4

1. Визначити основні галузі господарської діяльності українців.
2. Охарактеризувати народну педагогіку.
3. Розкрити зміст обряду щедрівок.

Варіант № 5

1. Обґрунтувати світоглядні уявлення та вірування українців.
2. Визначити характерні особливості свят та обрядів осіннього циклу.
3. Розробити програму свята “Масляна-мокрохвістка”.

Варіант № 6

1. Визначити характерні особливості українського фольклору.
2. Описати обряд ім’янаречення.
3. Розробити програму Андріївських вечорниць.

Варіант № 7

1. Охарактеризувати український костюм.
2. Визначити характерні особливості літньої обрядовості.
3. Дати перелік заходів до різдвяних свят.

Варіант № 8

1. Описати інтер'єр української хати.
2. Дати характеристику народній метеорології.
3. Вказати характерні особливості Зелених свят.

Варіант № 9

1. Визначити складові частини системи народних знань українців.
2. Охарактеризувати вечорниці як форму відпочинку сільської молоді.
3. Розробити програму свята “На Івана нічка мала”.

Варіант № 10

1. Дати характеристику прозовому фольклору українців.
2. Визначити завдання парубочих громад.
3. Описати складові частини обряду “Калита”.

Варіант № 11

1. Дати загальну характеристику весняної обрядовості.
2. Визначити завдання дівочих громад.
3. Описати забудову двору.

Варіант № 12

1. Охарактеризувати родинне виховання українців.
2. Описати особливості складчини.
3. Розробити програму Покровського ярмарку.

Варіант № 13

1. Дати характеристику пісенному фольклору українців.
2. Визначити основні функції посту.
3. Навести приклади народних засобів лікування.

Варіант № 14

1. Визначити характерні особливості зимової обрядовості.
2. Описати особливості обряду поховання.
3. Охарактеризувати основні землеробські знаряддя.

Варіант № 15

1. Дати характеристику української символіки.
2. Особливості святкування Різдва та Коляди.
3. Описати обряд “Хрестини”.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “НАРОДОЗНАВСТВО”.

Оцінки “**відмінно**” заслуговує студент, який показав чіткі, глибокі теоретичні знання при виконанні рекомендованих завдань, зумів використати основну та додаткову літературу, застосувати набуті навички у практичній частині роботи, творчо підійти до викладу основних положень, термінів із метою використання їх у майбутній професії; здатний використовувати знання в нестандартних ситуаціях, уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень, здатний до самостійного вивчення матеріалу, самостійно знаходить інформацію, оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

Оцінки “**добре**” заслуговує студент, що вільно володіє вивченим основним і додатковим матеріалом з подальшим практичним застосуванням; самостійно виправляє свої помилки. Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основні теорії й факти, вміє наводити окремі власні приклади, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. Проте при відповіді допустимі неточності, пропуски окремих деталей.

Оцінки “**задовільно**” заслуговує студент, який виявив необхідні теоретичні знання, справився з поставленим завданням. Студент знає більше

половини навчального матеріалу, здатен відтворити його з помилками та неточностями. Відповідь його в основному правильна, але недостатньо осмислена, виклад матеріалу непослідовний, нелогічний.

Оцінки “незадовільно” заслуговує студент, який фрагментарно відтворює менше половини навчального матеріалу, не володіє практичними вміннями та навичками, виявив значні недоліки при виконанні контрольної роботи, допустив принципові помилки у трактовці теоретичних положень, не засвоїв основної літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бахтинський М.* Писанковий всесвіт // Соціалістична культура. – 1990. – №№ 4, 5.
2. *Білінський О.* Розлилися води // Родослав. – 1992. – №№ 2–3.
3. *Болтарович З.* Народна медицина українців. – К.: Наукова думка, 1990.
4. *Булашев Г.* Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992.
5. *Вовк Ф.* Студії з української етнографії та антропології // Соціалістична культура. – 1990. №№ 4, 5.
6. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. Т. I, II. – К.: Оберіг, 1991.
7. *Гоголь М.* Вечори на хуторі біля Диканьки. – Харків: Прапор, 1967.
8. *Гончар І.* Українські писанки //Голос України. – 1992, 25 квітня.
9. *Грушевський М.* Про старі часи на Україні. – К.: Обереги, 1991.
10. *Гончар І.* Перлини українського іконопису // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 3.
11. *Горбань Л.* Народний календар погоди. – К.: Радянський письменник, 1990.
12. *Гусев.* Естетика фольклору. – Л., 1960.
13. *Горленко В.* Ремесла і промисли українців. – Радянська школа, 1990, № 5.

14. *Дорошенко Д.* Нариси історії України. Т. I, II. – К.: Глобус, 1992.
15. *Закувала зозуленька.* Антологія народної творчості. – К.: Веселка, 1989.
16. *Зяблюк Н.* Музезнавче дослідження // Українська культура, 1991.
17. *Іваницький А.* Українська народна музична творчість. – К.: Музична Україна, 1990.
18. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн., 6 т. / Факс. вид. – К.: Обереги, 1999.
19. *Ковальчук О.* Українське народознавство. – К.: Освіта, 1992.
20. *Кувенькова О.* Громадський побут українського селянства. – К.: Наукова думка, 1966.
21. *Кобальчинська Р.* Золоті ключі. – К.: Либідь, 1994.
22. *Кримський А.* Знаменні календарні дні. – Укр. мова і література в школі. – 1991.
23. *Курочкін О.* Новорічні свята українців. – К.: Наукова думка, 1998.
24. *Ковальчук О. В.* Народознавство: Навч.-метод. посібник. – К.: Освіта, 1992.
25. *Маковій Г. П.* Затоптаний світ: Народознавчі оповідки. – К.: Український письменник, 1993.
26. *Мишанич С. В.* Система жанрів в українському фольклорі. – К., 1990.
27. *Мицик В.* Золоте світло Калити // Українська культура. – 1991, № 11.
28. *Мицик В.* Духовні висвітли генія // Українська культура. – 1991. – № 5
29. *Міценко М.* Хвали зиму після Миколи // Українська культура. – 1991. – № 1.
30. *Наулко В. І.* Культура і побут населення України: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1993.
31. *Наулко В. І.* Карта сучасного етнічного складу населення України: Навч. посібник. – К., 1990.
32. *Наулко В. І.* Розвиток міжетнічних зв'язків на Україні. – К., 1975.
33. *Новицький Я.* Народна пам'ять про козацтво. – СПб: Інтербук, 1991.

34. *Огієнко І.* Хрещення українського народу // Київська старовина. – 1992. – № 2.
35. *Огієнко І.* Українська культура. – К.: Абрис, 1991.
36. *Основи законодавства України про культуру //* Культура і життя. – 1992. – 15 березня.
37. *Пономарьов А.* Українські народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991.
38. *Пономарьов А. П., Артюр Л. Ф., Космічна Т. В. та ін.* Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. – К.: Либідь, 1993.
39. *Прислів'я та приказки. Народний хліборобський календар //* Упорядник М. Пазяк. – К.: Наукова думка, 1989.
40. *Рисцов В.* При гончарному крузі. – К.: Молодь, 1987.
41. *Рильський М. Т.* Словесна творчість українського народу. – К., 1997.
42. *Скуратівський В.* Місяцелік. – К.: Мистецтво, 1993.
43. *Струнко М.* Українське народне житло. – Радянська школа, 1990.
44. *Таланчук О. М.* Героїчний епос українського народу. – К.: Либідь, 1993.
45. *Ткач М. М.* Дерево роду: Навч. видання. – К.: МПМ “Анфас”, 1995.
46. *Тиктор І.* Історія української культури. – К.: Оберіг, 1993.
47. *Українознавство: Посібник /* Уклад.: В. Я. Мацюк, В. Г. Пугач. – К.: Зодіак-ЕКО, 1994.
48. *Маркевич М.* Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: Час, 1992.
49. *Український вертеп.* – К.: Мистецтво, 1989.
50. *Чубинський П.* Календар народних звичаїв та обрядів. – К.: Музична Україна, 1993.
51. *Яворницький Д. І.* Історія запорізьких козаків. У 3-х т. – К.: Наукова думка, 1993.